

UDC یا CDU؟

تهیه و تنظیم: رضا اردلان
عضو هیأت علمی دانشگاه بیرجند

مقدمه:

می‌رسید. از این رو با موافقت و زیر نظر ملویل دیویی جداول رده‌بندی ویژه‌ای با استفاده از جداول دیویی تنظیم شد و در متن رده‌بندی نیز تغییراتی صورت گرفت. اما چارچوب اصلی محفوظ ماند.

کتابی که این دو نفر روش خود را در آن معرفی کرده‌اند به زبان فرانسه و با عنوان "فهرست جهانی کتابشناسی" با ۱۰۰۰۰ تقسیم فرعی و ۲۲۰۰۰ موضوع اصلی (۱۹۰۵) منتشر شد. بین سالهای ۱۹۰۶ - ۱۹۱۹ "اوتله" طرح‌های دیگری برای ایجاد سازمانهای اطلاعاتی جهانی از قبیل کتابخانه، موزه،

پس از گذشت دو دهه از اولین انتشار رده‌بندی دیویی دو نفر وکیل بلژیکی با نامهای پل اوتله (۱۸۶۸ - ۱۹۴۴) و هنری لافونتن (۱۸۵۳ - ۱۹۴۳) جای پای طرح رده‌بندی دیویی را در اروپا باز کردند.

این دو نفر طرح دیویی را برای کتابشناسی جهانی بکار بردند. انستیتوی بین‌المللی کتابشناسی بروکسل (۱۸۹۴) که اینک فدراسیون بین‌المللی اسناد نامیده می‌شود، طرح رده‌بندی دیویی را برای کتابشناسی موضوعی جهانی برگزید. رده‌بندی دیویی از هر جهت مناسب اما غیرکافی به نظر

دایرةالمعارف و جوامعی همچون "جامعه جهانی" (۱۹۱۲)،
"مشروطیت جهانی" و امتیاز بین‌المللی برای اختراعات تهیه و
تنظیم کرد.

از ۱۹۲۷ تا ۱۹۳۳ چاپ دوم روشی که از آن به بعد
"رده‌بندی اعشاری جهانی" (Decimale Universelle
Classification) نامیده شد در ۴۰۰۰۰ تقسیم فرعی و ۶۶۰۰۰
موضوع اصلی منتشر شد، بدین ترتیب رده‌بندی دهدهی
دیویی (UDC) با طرح جدیدی به (CDU) تبدیل شد.
در سال ۱۹۳۹ اوتله برای سومین بار اقدام به چاپ کتاب
خود به زبان فرانسه کرد. این بار با ۸۵۰۰۰ تقسیم فرعی و
۱۰۰۰۰۰ موضوع اصلی، ولی نتوانست حاصل تلاش خود را
بیند و در بین کار در گذشت.

CDU چیست؟

چنانکه گفته شد رده‌بندی اعشاری جهانی مشابه رده‌بندی
دیویی است اما با تغییرات و ویژگی‌های خاص این رده‌بندی.
دیویی در سال ۱۸۷۶ طرح رده‌بندی دهدهی را برای
کتابخانه‌های آموزشی امریکا ابداع کرد اما امروزه حدود
۹۵ درصد از کتابخانه‌های عمومی امریکا، ۲۵ درصد
کتابخانه‌های دانشگاهی و ۲۰ درصد از کتابخانه‌های تخصصی
از این روش استفاده می‌کنند. و از طرفی کاربرد وسیع این
سیستم در تمام کشورهای جهان بر اهل فن به خوبی روشن
است. وی علوم و دانش بشری را به ۱۰ رده یا گروه بزرگ به
ترتیب زیر تقسیم می‌کند:

۰۰۰ کلیات

۱۰۰ فلسفه و روانشناسی

۲۰۰ مذهب

۳۰۰ علوم اجتماعی

۴۰۰ زبانها

۵۰۰ علوم محض

۶۰۰ علوم کاربردی

۷۰۰ هنرها

۸۰۰ ادبیات

۹۰۰ تاریخ و جغرافیا

فواصل بین اعداد اصلی با اعشار تا بی‌نهایت قابل گسترش
است.

در رده‌بندی اعشاری جهانی نیز علوم و دانش بشری به ۱۰
رده اصلی زیر تقسیم شده است:

۰ - کلیات: روش‌شناسی، دکوماتاسیون، نسخ
دست‌نویس، ذخیره ...

۱- فلسفه

۲- مذهب

۳- علوم اجتماعی

۴- زبان‌شناسی و زبانها

۵- علوم محض، ریاضیات و علوم طبیعی

۶- علوم کاربردی، پزشکی و تکنولوژی

۷- هنرها

۸- ادبیات

۹- تاریخ و جغرافیا

در این رده‌بندی به جای استفاده از اندیس‌های
(شماره‌های پایه) ۳ رقمی در همه جا صفر و یا صفرهای آخر
حذف می‌شود مثلاً به جای ۸۰۰ عدد ۸ و به جای ۱۱۰ عدد
۱۱ بکار می‌رود.

ابتکار دیگر این طرح این است که مفاهیم و مضامین کلی
مورد نیاز با علائم ریاضی و نقطه‌گذاری‌ها قابل افزایش است و
در کنار اندیس‌های اصلی، تقسیمات تحلیلی و تقسیمات
فرعی مشترک نیز کار را کامل می‌کند.

رده‌بندی اعشاری جهانی را می‌توان برای تنظیم
گزارشات، تک‌نگاشته‌های موضوعی و نیز برای طبقه‌بندی
محتوای کتابخانه‌ها و نمایه‌نامه‌ها و نیز کتابشناسیها بکار برد.
ارجاعات متنوع امکان‌های بازایی اطلاعات ریز و بسیار تخصصی
را در کمترین زمان و با حداقل جستجو میسر ساخته است.

جامعیت و قابلیت گسترش جهانی UDC پاسخگوی نیاز به تحلیل اطلاعات در کتابخانه‌های تخصصی است.

اصول کلی UDC

- ۱- یک سیستم رده‌بندی به معنای واقعی است که مبتنی بر تحلیل محتوایی اطلاعات، موضوعها و مفاهیم فرعی قابل ترکیب است.
- ۲- یک رده‌بندی جهانی است که تمام جنبه‌های دانش بشری در آن مستتر است. موضوعات تخصصی و وابسته با انسجام و یکپارچگی با یکدیگر ترکیب می‌شوند. به عبارتی ترکیب آنها وصله‌بندی نیست.
- ۳- مبتنی بر اصل کل به جزء است و با شکستن دانش بشری به ۱۰ رده اصلی این امکان پذیر شده است. هر نوع گسترش القبایی یا نشانه‌ای در این روش جایی ندارد.
- ۴- علائمی که در این روش پیش‌بینی شده است قابلیت ترکیب و تغییر موضوعات را فراهم می‌آورد که دیویی فاقد آن است.

"مفاهیم و ویژگیهای UDC"

- ۱- اندیس اصلی، فقط از ارقام تشکیل می‌شود و به مفهوم خاص یا شیء معین اختصاص می‌یابد. پس از یک دسته سه رقمی نقطه یا ممیز گذاشته می‌شود.
- ۲- رابطه. بین دو اندیس اصلی دو نقطه (:) قرار می‌گیرد. این کار برای نشان دادن ارتباط بین دو موضوع است. مثلاً اخلاق و رابطه آن با هنر خواهد بود ۱۷:۷. جابجایی اندیس‌های دو طرف علامت امکان‌پذیر است.
- ۳- متایمت. دو اندیس اصلی را با قرار دادن یکی در داخل کروشه نشان می‌دهند.

آزمایش فولاد از طریق انحنای ۷۴ [۶۶۹/۱۴] ۶۲۰/۱

۶۶۹/۴ فولاد

۷۴ از طریق انحنای

۶۲۰/۱ آزمایش

۴- جمع. تلفیق دو اندیس که در جداول پشت سر هم نیامده باشند با علامت (+) بعلاوه نشان داده می‌شود.

صنایع کانی و فلزکاری ۶۶۹ + ۶۶۲

۵- بسط و گسترش. مفهومی که شامل دو یا چند اندیس باشد که در جداول پشت سر هم آمده باشند با علامت (/) ممیز نشان داده می‌شود. که اولین و آخرین را یکجا جمع می‌کند، مثلاً به جای:

۵۹۹ + ۰۰۰ + ۵۹۴ + ۵۹۳ + ۵۹۲ که جانورشناسی است می‌نویسیم: ۵۹۲ / ۵۹۹ =

در صورتی که اندیس‌ها بیش از سه رقم باشند پس از علامت ممیز فقط قسمتی از آخرین اندیس تکرار می‌شود:

۶۶۹۰۸ + ۰۰۰ + ۶۶۹۰۳ + ۶۶۹۰۲

فلزات غیرآهنی ۶۶۹۰۲/۰۸

۶- ترکیب. می‌توان در صورتی که در جدولها به طور صریح پیش‌بینی شده باشد دو اندیس را با علامت آپوستروف تفکیک کرد. با این علامت می‌توان اندیس‌های یک رده را گردآوری و پس از اندیس اول فقط به ذکر ارقام اندیس‌های بعدی اکتفا کرد.

۱۷۵ ، ۵۴۶۰۳۲ که نیترات دو پتاس است شامل ۵۴۶۰۳۲ یعنی پتاس و ۵۴۶۰۱۷۵ یعنی نیترات می‌گردد.

۷- تقسیم تحلیلی. به مفهوم یا خصوصیت کلی‌تری اطلاق می‌شود که قابل تعمیم به یک اندیس اصلی خاص و تقسیمات فرعی آن باشد. فهرست تقسیمات تحلیلی در جداول پس از اندیس اصلی و قبل از تقسیمات فرعی همان اندیس می‌آید. در حاشیه کتاب تقسیمات تحلیلی با یک خط سیاه عمودی یا شکل لوزی نشان داده می‌شود.

تقسیمات فرعی معمولاً با علامت نقطه صفر یا خط تیره شروع می‌شوند.

۸- تقسیم فرعی مشترک. مفهوم یا خصوصیتی بسیار کلی است که قابل اطلاق به اندیس‌های اصلی باشد. تقسیمات

منابع:

۱. آرتون، پاولین. **مبانی نظامها و خدمات اطلاعاتی**. ویراسته عباس حری. تهران: مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران، ۱۳۷۳.
۲. ابرامی، هوشنگ. **شناختی از دانش شناسی**. تهران: انجمن کتابدوان ایران، ۱۳۵۶.
۳. نامسون، جیمز. **تاریخ اصول کتابداری**. ترجمه محمود حقیقی. تهران: نشر دانشگاهی، ۱۳۶۶.
۴. مان، مارگارت. **اصول فهرستنویسی و طبقه‌بندی**. ترجمه هوشنگ ابرامی. تهران: موسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، مرکز خدمات کتابداری، ۱۳۵۱.
۵. **مجموعه مقالات اولین سمینار کامپیوتر و علوم اسلامی: همراه با گزارشی از برگزاری سمینار**. (نم ۲): مرکز تحقیقات علوم اسلامی، ۱۳۷۲.
۶. مقدم، محمدباقر. **درآمدی بر رده‌بندی علوم**. قم: کتابخانه حضرت آیت... مرعشی نجفی، ۱۳۷۳.
۷. **هاچینگز، ف. کلیات کتابداری با توجه به مسائل کشورهای در حال رشد**. ترجمه فخری ناظمی. ویرایش نازی عظیمیا. تهران: (بی‌نا)، ۱۳۵۲.

فرعی مشترک با ترکیبهای خاصی نشان داده می‌شوند که به قرار زیر است:

الف) زبان سند: پس از علامت مساوی و بعد از اندیس اصلی می‌آید.

حقوق بین‌المللی به زبان انگلیسی ۲۰ = ۳۴۱

ب) شکل سند: همراه با صفر در داخل پرانتز قرار می‌گیرد.

کتابی دربارهٔ توپوگرافی معادن (۰۲) ۶۲۲۰۱

ج) مکان. بدون صفر در داخل پرانتز نشان داده می‌شود.

چاره‌جویی بر ضد طغیان آب در هلند (۴۹۲) ۶۲۷۰۵۱

د) نژاد سند. با تقسیم فرعی زبان در داخل پرانتز همراه است

اخلاق نژاد ژاپنی (۹۵۶) = ۱۷

ه) زمان. در داخل گیومه ذکر می‌شود. ماه، روز، ساعت،

فصلها، فواصل زمانی از مفاهیم زمانی‌اند.

زناشویی در فرانسه قرن شانزدهم (" ۱۶ " ۴۴) ۳۴۷۰۶۲۰

نتیجه‌گیری:

تجربه ثابت کرده است که کاربرد اصول طبقه‌بندی و تقسیم‌اعشاری برای تعیین و تفهیم مفاهیم و موضوعات سودمند است و از طرفی کاربرد علائم و نشانه‌های صرفاً عددی در بسیاری از موارد مناسب اما ناکافی است.

بنابراین کاربرد نشانه‌هایی که همانند ارقام قابل فهم باشند انعطاف خاصی به سیستم‌های اعشاری می‌دهد و بازدهی و کارکرد آن را بالا می‌برد. این رده‌بندی با همکاری متخصصان سراسر جهان به فراگیرترین شکل مورد استفاده قرار می‌گیرد و دائماً در چاپ‌های جدید مورد تجدید است. این روش برای کتابخانه‌های عمومی و مراکز اختصاصی تنظیم اسناد و مدارک قابل استفاده و مناسب می‌باشد.

